

^HKABAHAHLER HUKUKUNDA TÜZEL KİŞİLERİN SORUMLULUĞU

Yrd. Doç. Dr. Ferhat USLU*

Arş. Gör. Oğuzcan KUTKAN**

Öz

Kabahat, kanunun karşılığında idari yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlık şeklinde ifade edilmektedir. Kabahatler hukuku ise devlet ile birey arasındaki ilişkiyi devletin üstünlüğüne bağlı olarak düzenleyen kamu hukukunun bir alt dalı olarak kabul edilmektedir. Ortak bir amacı sürekli gerçekleştirecek şekilde örgütlenmiş, kişi veya mal topluluklarına tüzel kişi denilmektedir. Kabahatler hukukunda tüzel kişiler hakkında üç tip sorumluluk öngörülmüştür. Bunlar: Organ veya temsilcinin işlediği kabahatten dolayı sorumluluk, tüzel kişi yararına işlenen suçlardan dolayı sorumluluk ve bildirim yükümlülüğünün ihlalinden doğan sorumluluktur.

Anahtar Kelimeler

Kabahat, Tüzel Kişiler, İdari Yaptırım, İdari Para Cezası, Bildirim Yükümlülüğü

---

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Anayasa Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (e-posta: anayasa.hukuku@hotmail.com) (Makale Gönderim Tarihleri: 28.02.2017-06.03.2017/Makale Kabul Tarihleri: 08.03.2017-17.03.2017)

** Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Anayasa Hukuku Anabilim Dalı (e-posta: okutkan@sakarya.edu.tr) (Makale Gönderim Tarihleri: 28.02.2017-06.03.2017/Makale Kabul Tarihleri: 08.03.2017-17.03.2017)

RESPONSIBILITY OF LEGAL PERSONS IN LAW OF MISDEMEANORS

Abstract

Misdemeanor is expressed in the form of unfairness to impose administrative sanctions against the law. Misdemeanors law are considered to be a subdivision of the public law regulating the relation between the state and the individual depending on the superiority of the state. Organizations, individuals or groups of goods, which are organized in such a way as to achieve a common aim, are called legal entities. There are three types of liability for legal entities in the misdemeanors law. These are the responsibilities of the organ or the representative for the offense resulting from the breach of responsibility and liability for the offenses committed for the benefit of the legal person.

Keywords

Misdemeanor, Legal Persons, Administrative Sanction, Administrative Mulct, Obligation to Report

GİRİŞ

Kabahat kavramı sözlükte çirkin hareket, uygunsuz davranış, kusur şeklinde ifade edilmektedir¹. Kabahatler Kanunu (KK) md. 2’de kabahat, kanunun karşılığında idari yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlık şeklinde tanımlanmıştır. Yani kabahatler de suçlar gibi bir haksızlıktır. Ancak işlenen bir kabahatin karşılığı olarak devlet ceza veya güvenlik tedbiri uygulamamakta ve fakat bunun yerine idari yaptırım uygulamaktadır. Buna göre kabahat, karşılığında idari yaptırım öngörülen, tipe uygun ve hukuka aykırı fiildir. Kusur kabahatin bir unsuru olmayıp, failde bulunması gereken bir özelliktir. Kabahat fiilinin işlenmesi durumunda yaptırım kararını mahkemeler vermemekte ve fakat idari merciler vermektedir. Ancak anılan idari merci kararlarına karşı kanun yoluna başvuruyu, yargı mercileri karara bağlamaktadır².

Bilindiği gibi ceza hukukuna egemen olan temel ilkelerden birisi, “son çare ilkesi”dir. Bu ilkeye göre, bir haksızlıkla hukukun diğer dallarıyla mücadele imkânı mevcutsa kanun koyucu ceza hukuku yaptırımlarına başvurmamalıdır. Bu nedenle hukuki bir değer korunması için cezai nitelikte olmayan bir yaptırım yeterli olduğu zaman kanun koyucu, bir fiili kabahat olarak nitelendirebilmektedir. Sosyal rahatsızlığın ortadan kaldırılmasında daha az sıkıntı veren kabahatler hukuku yaptırımları, ceza yaptırımlarına göre daha iyi ya da en az onlar kadar etkiliyse, kanun koyucu ceza hukuku yerine kabahatler hukukuna yönelir³.

Kabahatler, suçlardan farklı olduğu kadar haksız fillerden de farklıdır. Haksız fiil, hukuka aykırı bir fiille kusurlu olarak bir başkasına (bu fiilden ileri gelen) zarar vermektir⁴. Haksız fiilin oluşması durumunda tazminat sorumluluğu doğar. Kabahat karşılığında ise idari yaptırım uygulanır. Haksız fiil, bir özel hukuk ihlalidir. Haksız fiilin oluşması durumunda zararın tazmin edilmesi için zarar görenin bunu talep etmesi gerekir. Kabahat ise bir

¹ **Çağlayan**, Ramazan: İdari Yaptırımlar Hukuku, Ankara, Asil Yayınevi, 2006, s. 25.

² **Kangal**, Zeynel T.: Kabahatler Hukuku, İstanbul, 12 Levha Yayınları, 2011, s. 2.

³ **Kangal**, s. 10.

⁴ **Esener**, Turhan: Hukuka Giriş: Genel Hukuk Bilgisi, İstanbul, Alkım Yayınevi, 2010, s. 225.

kamu hukuku ihlalidir. Kabahatler hukuku, kamu hukukunun bir alt dalı olarak kabul edilmektedir. Gerçekten de kamu hukuku bireyler ile devlet arasındaki ilişkileri düzenler. Bireyler ile devletin ilişkisi özel hukuktan farklı olarak eşitler arasındaki ilişki değil, ast üst ilişkisidir ve üst konumda olan devlettir⁵.

Kabahatler hukuku devlet ile birey arasındaki ilişkiyi devletin üstünlüğüne bağlı olarak düzenler. Özel hukuktan farklı olarak kabahatler hukukunda eşitlik ilkesi geçerli değildir. Kabahatler hukukunda devlet birey karşısında üstün konumda olup, devlet bireye nasıl davranılması konusunda belirli yükümlülükleri tek taraflı olarak dayatır. Ayrıca ihlal durumunda idari makamlar kendiliğinden harekete geçerek idari yaptırım uygularlar. Bu idari makamlar yaptırımı uygulamak için de, gerekirse zor kullanırlar⁶.

Anayasa Mahkemesi de konuyla ilgili bir kararında⁷; idarenin, halkın tedirgin olmasını önlemek için ve kanunların kendisine tanıdığı yetkiler çerçevesinde vereceği kararlarla birtakım tedbirler alabileceğini ve yasaklar koyabileceğini; kanunların da bu yasaklara uymayanları uyarmak ve yasaklara uyulmasını sağlamak üzere bir takım yaptırımların idare yerlerince uygulanmasını öngörebileceğini; konulan yasakların kolluk kurallarının sınırlarını aşmamak ve uygulanan yaptırımların bunlara özgü idari yaptırımlar niteliğinde bulunmak üzere idarenin yetkileri içinde sayılabileceğini belirtmiştir⁸.

⁵ **Akbulut**, Berrin: Türk Ceza Kanunu ile Kabahatler Kanunu Genel Hükümlerinin Yaptırım Hükümleri Dışında Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, Ankara, Adalet Yayınevi, 2014, s. 21.

⁶ **Kangal**, s. 22.

⁷ AYM, K.T., 06.01.1970, E. 1969/46, K. 1970/2, (R.G. 15.12.1970, S. 13695) (Çevrimiçi) <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/2328503d-d638-4752-948b-26262c9a3183?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>, 21 Ocak 2017.

⁸ Bir görüşe göre kabahatler hukuku ceza hukukuna dâhildir. Buna göre kabahatler hukuku, tıpkı ceza hukuku gibi bir kişinin hukuka aykırı ve kusurlu davranışına karşı yaptırım uygular. Bkz.: **Akbulut**, s. 27 vd. Bir başka görüşe göre kabahatler hukuku, idare hukukuna dahildir. Buna göre idari yaptırımlar her yönleriyle ceza hukuku yönünden çıkararak özerkliğe kavuşmuş ve idare hukukunun içinde yerlerini almıştır. Bkz.: **Özay**, İl Han: İdari Yaptırımlar, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1985, s. 144. Kabahat teşkil eden fiilin karşılığı olan yaptırım ceza hukuku

Bu makalede tüzel kişilerin kabahatler hukukundaki sorumluluğu inceleme konusu yapılacaktır. Kabahat ve kabahatler hukuku kavramları hakkında makalenin giriş kısmında kısaca bilgi verildiğinden anılan konu üzerinde daha fazla durulmayacaktır. Ancak konuyla doğrudan ve yakın ilgisi dolayısıyla “tüzel kişi” kavramı üzerinde ayrıca durulacaktır. Tüzel kişilerin kabahatler hukukundaki sorumluluğu önce kabahatler bakımından sonra bazı suçlar bakımından ele alınarak, konu “bildirim yükümlülüğü” bağlamında sonuçlandırılmaya çalışılacaktır.

I. GENEL OLARAK TÜZEL KİŞİLİK KAVRAMI

Ortak bir amacı sürekli gerçekleştirecek şekilde örgütlenmiş, kişi veya mal topluluklarına tüzel kişi denir. Bu tüzel kişilere, birleşen kişilerden veya malı tahsis eden kişilerden ayrı bir kişilik hukuk düzeni tarafından tanınmıştır⁹. Hak ve borç sahibi olmak sadece insanlara özgü bir özellik değildir. İnsanlar dışında hak ve borçlara sahip olma imkânı kendilerine tanınmış kişi ve mal toplulukları da vardır. Bunlar tüzel kişilerdir¹⁰.

Devletlerin ve ulusların, siyasi ve toplumsal açıdan gelişmesi; insanların yani gerçek kişilerin yanında, varlıklarını gün geçtikçe daha fazla hissettiren kişi veya mal topluluklarının da hukuk düzeni tarafından benimsenmesi sonucunu doğurmuştur. İnsanların ömürlerinin ve güçlerinin sınırlı olması, insanları bir araya gelmeye itmıştır. İnsanlar tek başlarına başaramayacakları

---

anlamında bir yaptırım değil ve fakat idari ceza niteliğindedir. Kanun koyucu yanlış anlaşılmasını önlemek için kanunda ceza kavramını kullanmamaktadır. **Akbulut**, s. 21. Karma görüşe göre kabahatler hukuku ne tamamen ceza hukukunun ne de tamamen idare hukukunun bir parçasıdır. Kabahatler, suçlara ilişkin genel ilkelere tabi olması özelliği ile ceza hukukunun; yaptırıma idarenin karar vermesi özelliği ile de idare hukukunun alanına girmektedir. Böylece kabahatler hukuku, ceza hukuku ile idare hukukunun kesişme alanındaki bir hukuk disiplini niteliği taşımaktadır. **Çağlayan**, s. 21. Bir başka görüşe göre ise, kabahatler hukuku idare hukukun kapsamına girmediği gibi temel ilkeleri bakımından da ceza hukukundan ayrılan kendine özgü bir hukuk dalıdır. Bkz.: **Akbulut**, s. 27.

⁹ **Oğuzman**, Kemal/**Seliçi**, Özer/**Oktay Özdemir**, Saibe: Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), İstanbul, Filiz Kitabevi, 2016, s. 262.

¹⁰ **Akıpek**, Jale G./**Akıntürk**, Turgut Ateş/**Karaman**, Derya: Türk Medeni Hukuku-Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, İstanbul, Beta, 2012, s. 499.

işleri yapabilmek ve bir insanın ömrünün yetmeyeceği işleri gerçekleştirmek için imkânlarını birleştirmişlerdir. Böylece sürekli olması gereken faaliyetlerin devam edebilmesi amaçlanmıştır. Bütün bunlar da tüzel kişilik kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur¹¹.

Tüzel kişiliğin yararları olduğu gibi zararları da bulunmaktadır. Tüzel kişilerin bireyüstü amaçları gerçekleştirmek, düşünce akımlarını örgütlemek, bireylerin toplumsal yaşamdaki yerlerini ve grup çıkarlarını korumak, hatta bazı kamu hizmetlerini üstlenerek devlete yardımcı olmak gibi yararları vardır. Ancak bunların yanında bireyin sorumluluk duygusunu kaldırma, büyük birlikler içinde bireylerin bağımsızlıklarını kaybetmesi gibi sakıncalar doğurma ihtimali de bulunmaktadır¹².

A. Tüzel Kişinin Unsurları

Tüzel kişiliğin; amaç, örgütlenme ve hukuk düzeninin bağımsız tüzel kişilik tanınması olmak üzere üç unsurunun varlığından söz edilebilir.

1. Amaç

Tüzel kişiliği oluşturan kişi veya mal topluluklarının bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelmiş olması gerekir. Amaç ekonomik nitelikli veya manevi bir amaç olabilir. Ekonomik amaç taşıyan tüzel kişilere örnek olarak ticaret şirketleri gösterilebilir. Manevi amaç taşıyan tüzel kişilerin örnekleri ise dernekler, vakıflar, sendikalar ve siyasi partilerdir¹³.

Amacın “sürekli” bir amaç olması gerekir. Ancak buradaki süreklilik, amaca ulaşmak için girişilen faaliyetlerin sürekliliğidir. Faaliyetlerin sonucunda gerçekleşecek amacın sürekli nitelikte olması gerekli değildir. Ayrıca amacın “belirli” olması gerekir. Yani örneğin derneğin hangi alanda faaliyet

¹¹ **Akunal**, Teoman: Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler, İstanbul, Beta, 1995, s. 3.

¹² **Özsunay**, Ergun: Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler (Tüzel Kişilerin Genel Teorisi, Dernekler, Vakıflar), İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1982, s. 5.

¹³ **Dural**, Mustafa/Öğüz, Tufan: Türk Özel Hukuku Cilt 2-Kişiler Hukuku, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2014, s. 210.

göstereceği, vakfa tahsis edilen malların ne amaçla kullanılacağına belirli olması gerekir¹⁴.

2. Örgütlenme

Kişi veya mal topluluğunun, amacını gerçekleştirmesini sağlayacak şekilde örgütlenmiş olması gerekir. Yani amacını gerçekleştirebilmesi için gerekli işlemleri yapacak organlara sahip olması gerekir¹⁵.

Hukuk düzeni, bir kişi veya mal topluluğunun tüzel kişiliğe sahip olabilmesi için ne şekilde örgütlenmesi gerektiğini belirler. Yani örgütlenme unsurunun sağlanabilmesi için hangi organlara sahip olması gerektiğini tespit eder. Bu organlara “zorunlu organlar” denir. Zorunlu organlar bulunmuyorsa tüzel kişilik kazanılamaz veya kendiliğinden ortadan kalkar¹⁶.

3. Hukuk Düzeninin Bağımsız Tüzel Kişilik Tanınması

Kendilerine tüzel kişilik tanınmış kişi ve mal toplulukları, bünyesinde birleşen kişilere, kendisine malı tahsis eden kişilere ve üçüncü kişilere karşı bağımsız bir kişiliğe sahiptir. Tüzel kişilerin sahip oldukları malvarlığı, üyelerinin ve ortaklıklarının malvarlığı ile karışmaz. Bunlar bağımsız olarak tüzel kişiye aittir. Anılan bağımsızlık, kişi veya mal topluluğuna hukuk düzeni tarafından tüzel kişilik tanınmasının sonucudur¹⁷.

Hangi tür kişi ve mal topluluklarının bağımsızlaştırılabileceği, yani hangilerine tüzel kişilik tanınabileceği hukuk düzeni tarafından sınırlı sayıda (numerus clausus) belirtilmiştir. Dolayısıyla bir kişi veya mal topluluğu, kanunun öngördüğü türde olmadıkça kendisine tüzel kişilik tanınmaz. Yalnızca hukukun öngördüğü türde tüzel kişiler kurulabilir. Bu nedenle karı koca mal rejimlerinden mal ortaklığı, aile emvali, adi şirket, miras ortaklığı tüzel kişiliğe sahip değildir. Çünkü bu sayılanlara hukuk düzeni tarafından tüzel kişilik tanınmamıştır¹⁸.

¹⁴ Akünal, s. 10 ve 11.

¹⁵ Akipek/Akıntürk/Karaman, s. 508.

¹⁶ Akünal, s. 11 ve 12.

¹⁷ Oğuzman/Seliçi, Oktay/Özdemir, s. 263.

¹⁸ Dural/Öğüz, s. 212.

B. Tüzel Kişi Çeşitleri

1. Kamu Tüzel Kişileri

Kamu tüzel kişileri, görevleri itibariyle kamu otoritesini temsil eden tüzel kişilerdir. Bu nedenle özel hukuk tüzel kişilerine göre daha geniş yetkilere sahiptirler. Yalnızca kanunla veya kanunun verdiği yetkiye dayanarak kurulabilirler ve kamu hukukuna ilişkin düzenlemelere tabidirler¹⁹.

Kamu tüzel kişileri kendi içlerinde kamu idareleri ve kamu kurumları olarak ikiye ayrılırlar. Kamu idareleri, kamu hizmeti gören kamu tüzel kişileridir. Bunlara örnek olarak il özel idareleri ve belediyeler gösterilebilir. Kamu kurumları ise tüzel kişiliği olan kamu hizmetleridir. Bunlar kamu hizmetinin doğurduğu tüzel kişiler oldukları için çok sayıdadırlar. Bunlara örnek olarak TRT, TÜBİTAK ve üniversiteler gösterilebilir. Hepsinin belirgin özelliği, yaptıkları hizmetlerin özel, belirli ve sınırlı olmasıdır²⁰.

2. Özel Hukuk Tüzel Kişileri

Özel hukuk tüzel kişileri, özel hukuk hükümlerine göre kurulmuş ve kamu hukukundan doğan üstün yetkilere sahip olmayan tüzel kişilerdir. Özel hukuk tüzel kişileri, özel hukuk alanına giren bir hukuki işlemle kurulurlar. Kanunla veya kanunun verdiği yetkiye dayanılarak kurulmazlar. Kendi aralarında “kazanç paylaşma amacı güden tüzel kişiler” ve “kazanç paylaşma amacı gütmeyen tüzel kişiler” olarak ikiye ayrılırlar. Kazanç paylaşma amacı güden özel hukuk tüzel kişilerine örnek olarak kollektif şirketler, komandit şirketler, limited şirketleri ve anonim şirketleri gösterilebilir. Dernekler, vakıflar, siyasi partiler ve sendikalar ise kazanç paylaşma amacı gütmeyen özel hukuk tüzel kişilere örnektir²¹.

¹⁹ Akipek/Akıntürk/Karaman, s. 520 ve 521.

²⁰ Özsunay, s. 33 ve 34.

²¹ Akünal, s. 7 ve 8. 6360 sayılı Kanun ile yeni büyükşehir belediyeleri kurulmuş ve mevcut büyükşehir belediyeleri ile birlikte tüm büyük şehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırlarına kadar genişletilmiştir. Bunun sonucunda büyükşehir belediyelerinin bulunduğu illerde görevli il özel idarelerinin tüzel kişilikleri kaldırılmıştır.

3. Kamu İktisadi Teşebbüsleri

Kamu iktisadi teşebbüsleri, iktisadi devlet teşekkülleri ve kamu iktisadi kuruluşlarından oluşur. İktisadi devlet teşekkülleri, sermayesinin tamamı devlete ait olan, iktisadi alanda ticari esaslara göre faaliyet göstermesi için kurulmuş kamu iktisadi teşebbüsleridir. Kamu iktisadi kuruluşları ise yine sermayesinin tamamı devlete ait olan, tekel niteliğinde mallar ile ayrıca temel mal ve hizmetleri üretmek ve pazarlamak için kurulmuş, kamu hizmeti niteliği ağır basan kamu iktisadi teşebbüsleridir²².

Kamu iktisadi teşebbüslerinin sorumlulukları sermayeleri ile sınırlıdır ve Sayıştay denetimine tabi değildir. Bununla birlikte kamu iktisadi teşebbüsleri kanunla veya kanunun verdiği yetkiye dayanarak kurulurlar ve bazı yönlerden bağlı oldukları bakanlığın idari kararlarına tabidirler²³. Bu nedenlerle genellikle kabul edilen görüş, kamu iktisadi teşebbüslerinin hem kamu tüzel kişilerinin hem de özel hukuk tüzel kişilerinin niteliklerini bünyesinde taşıması sebebiyle karma nitelikte tüzel kişiler oldukları yönündedir²⁴.

Kamu iktisadi teşebbüsleri devletçilik ilkesinin ve karma ekonomi prensibinin uygulanmasından doğmaktadır. Başlıca çalışma alanları bankacılık, sigortacılık, tekstil, çimento, şeker, petrol, kömür, demir-çelik ve uçak endüstrisidir²⁵.

4. Meslek Kuruluşları

Kamu bakımından önem taşıyan mesleklerde, meslek disiplininin kurulması ve devletin bu kuruluşlar üzerinde denetiminin kolaylaşacak olması nedenleriyle zorunlu olarak bazı meslek kuruluşları kurulmuştur. Belirli mesleklerle uğraşanların, mesleki faaliyette bulunabilmeleri için bu kuruluşlara girmeleri mecburidir. Bunlara örnek olarak Barolar, Türk Tabipler Birliği, Türk Eczacılar Birliği, Ticaret ve Sanayi Odaları gösterilebilir. Meslek kuruluşlarından bazıları ayrıca kamu kurumu niteliği de taşır.

²² Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, s. 269.

²³ Dural/Öğüz, s. 231 ve 232.

²⁴ Hatemi, Hüseyin: Medeni Hukuk Tüzel Kişileri I, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1979, s. 82.

²⁵ Özsunay, s. 38.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kanunla kurulur, organları kendileri tarafından ve kendi üyeleri arasından seçilir. Bunların örnekleri ise Türkiye Barolar Birliği, Türkiye Noterler Birliği, Türkiye Ziraat Odaları Birliği'dir²⁶.

II. KABAHAHLER HUKUKUNDA TÜZEL KİŞİLERİN SORUMLULUĞU

Hareket yeteneğine sadece gerçek kişiler sahip olduğu için bir haksızlığı ancak gerçek bir kişi gerçekleştirebilir. Nitekim Yargıtay bir kararında²⁷ sanık sıfatıyla davalı şirketin yasal temsilcisinin yerine şirket tüzel kişiliğinin davalı olarak gösterilemeyeceğini belirtmiştir. Aynı şekilde, tipiklikteki unsurları da sadece gerçek kişiler gerçekleştirebilir.

Organ veya temsilcisinin fiilinden dolayı tüzel kişi hakkında idari yaptırım uygulanmasının cezaların şahsiliği ilkesiyle ters düşüp düşmediği tartışılmıştır. "Ceza sorumluluğunun şahsiliği" ilkesi anayasal bir ilkedir ve Anayasa md. 38/7'de düzenlenmiştir. AYM konuyla ilgili verdiği bir kararında²⁸, "Cezaların şahsiliğinden amaç, bir kimsenin işlemediği bir fiilden dolayı cezalandırılmamasıdır. Başka bir anlatımla bir kimsenin başkasının fiilinden sorumlu tutulmamasıdır. Anayasa'nın 38. maddesinde idari ve adli cezalar arasında bir ayırım yapılmadığından idari para cezaları da bu maddede öngörülen ilkelere tabidir." görüşünü belirtmiştir. Konuyla ilgili olarak Yargıtay²⁹ ve Danıştay'ın³⁰ görüşleri de aynı yöndedir.

Ne var ki, idari para cezası sorumluluğunda cezaların şahsiliği ilkesinin tüzel kişi ile ilgili gerçek kişi arasındaki ilişki bakımından geçerli olup olmadığı bakımından iki gerçek kişi arasındaki ilişkiye göre daha farklı düşünmek gerekir. Eğer tüzel kişi ile gerçek kişi arasındaki ilişki tamamen özel hukuk normları esas alınarak yorumlanırsa, tüzel kişinin sorumluluğu,

²⁶ Özsunay, s. 41-43.

²⁷ Yargıtay 16. HD, K.T., 22.3.2004, E. 2003/8595, K. 2004/4555.

²⁸ AYM, K.T., 10.01.2013, E. 2012/93, K. 2013/8, (RG. 28.03.2013, S. 28601) (Çevrimiçi) <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/f140ef68-a278-4fa7-ab31-ee051ae6fb06?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>, 26 Şubat 2017.

²⁹ Yargıtay 10. HD, K.T., 13.6.2011, E. 2009/17563, K. 2011/8689.

³⁰ Danıştay 14. D., K.T., 25.4.2013, E. 2012/6845, K. 2013/3246.

başkasının eyleminden sorumluluk mahiyetindedir. Ancak tüzel kişilerin ceza hukuku ve kabahatler hukuku anlamında hareket kabiliyetlerinin olmadığını kabul etmek, sorumluluğun kaynağını onun adına hareket eden gerçek kişinin hareketinde aramayı zorunlu kılmaktadır³¹. Görüşümüze göre, eğer idari yaptırım bir ceza niteliğinde olsaydı gerçekten de organ veya temsilcinin fiilinden dolayı tüzel kişinin sorumlu tutulması, Anayasa md. 38/7'ye aykırı olurdu. Ancak hukukumuzda kabahatler suç değildir ve kabahatin karşılığı ceza değil idari yaptırımdır. Dolayısıyla bir tüzel kişiye organı veya temsilcisinin fiilinden dolayı ceza değil idari yaptırım uygulamak ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine aykırı düşmemektedir.

Organının veya temsilcisinin fiilinden dolayı tüzel kişinin cezalandırılması mümkün değildir. Çünkü tüzel kişilerin ceza sorumluluğu bulunmamaktadır³². Yargıtay da tüzel kişilerin suç faili olamayacağı ve tüzel kişilere karşı ceza uygulanamayacağı görüşündedir³³. Öğretide ise çoğunluk görüşü, hareket yeteneği olmaması nedeniyle tüzel kişilerin ceza sorumluluğunun olamayacağı yönündedir. Ancak azınlık görüşü ise, tüzel kişilerin karmaşık örgütlenme yapısı içinde bireysel sorumluyu bulmanın çok zor olması sebebiyle tüzel kişilerin ceza sorumluluğunun bulunması gerektiği yönündedir³⁴.

Ayrıca tüzel kişilere karşı güvenlik tedbiri eğer şartları gerçekleşmişse uygulanabilir. Ancak tüzel kişilere karşı güvenlik tedbiri sadece suçlardan dolayı uygulanabilir. Kabahatlerden dolayı tüzel kişilere karşı güvenlik tedbiri uygulanamaz. Tüzel kişilere karşı güvenlik tedbiri uygulanması konusuna ileride ayrıntılı olarak değinilecektir.

Diğer taraftan organın, temsilcinin veya tüzel kişi faaliyeti çerçevesinde tüzel kişi adına görev üstlenen kişinin kınanabilir hareketinin hukuki dayana-

³¹ **Doğan**, Koray: “Tüzel Kişilerin İdari Para Cezası Sorumluluğunda İsnadiyet Sorunu”, D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 1, 2015, Şubat 2016, s. 19.

³² **Özbek**, Veli **Özer/Doğan**, Koray/**Bacaksız**, Pınar/**Tepe**, İlker: Ceza Hukuku Genel Hükümler, İzmir, Seçkin Yayınları, 2016, s. 231.

³³ Yargıtay 10. CD, K.T., 10.01.2009, 21. Aynı yönde bkz. Yargıtay 13. CD, K.T., 19.9.2013, E. 2013/20133, K. 2013/25444; Yargıtay 10. CD, K.T., 8.6.2010, E. 2008/16024, K. 2010/14057.

³⁴ **Öztürk**, Bahri/**Erdem**, Mustafa Ruhan: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınları, 2016, s. 181 ve 182.

ğının ne olduğu öğretilmiş. Bir görüşe göre, medeni hukuktaki tüzel kişilerin organ ve temsilcilerinin yapmış oldukları hukuki işlemlerden ve diğer bütün fiillerinden sorumlu olması gibi kabahatlerden de sorumlu olması gerekir³⁵. Diğer bir görüşe göre, organ veya temsilcinin bir kabahati gerçekleştirmesi tüzel kişinin yeterince tedbirli davranmamasından yani tüzel kişinin organizasyon kusurundan³⁶ kaynaklandığından tüzel kişi bu kabahatten dolayı da sorumlu tutulur³⁷. Bir diğer görüşe göre ise, tüzel kişilerin idari yaptırıma uğraması tüzel kişiyi bir motivasyona itecektir. Bu motivasyon, yöneticilerinin kendisi için kabahat oluşturan fiillerle hukuka aykırı bir yarar elde etmelerini engelleme motivasyonudur. Tüzel kişilerin bu yönde motive edilmeleri için idari yaptırıma maruz kalmaları gerekmektedir. İdari yaptırım, tüzel kişinin süregelen bir haksızlığına tepkidir³⁸.

Organ veya temsilcisinin fiilinden dolayı tüzel kişi hakkında idari yaptırım uygulanmasının amacı tüzel kişi ve gerçek kişinin davranışları üzerinde önleyici etki yapabilmektir. Buna göre tüzel kişilerin kabahatten dolayı sorumlu olmamak için organ ve temsilcilerini iyi seçip iyi eğitmesinin sağlanması amaçlanmıştır. Gerçek kişilerin de kabahat işlemeleri durumunda tüzel kişinin sorumlu tutulması nedeniyle, idari yaptırımın kendilerine rücu edilebileceğinden dolayı ve hatta görevlerine son verilebileceğinden dolayı kabahat işlemekten kaçınmalarının sağlanması amaçlanmıştır³⁹. Bunun dışında, bir tüzel kişi adına hareket eden kişinin fiilinin haksızlık içeriği, bir tüzel kişi adına hareket etmeyen kişinin fiilinden daha fazladır. Örneğin, zararın miktarı veya zarar verme tehlikesi çok daha fazla olmaktadır. Organ veya temsilcinin fiilinden dolayı tüzel kişiye ceza verilmesinin bir diğer nedeni budur. Ayrıca tüzel kişi ile bağlantılı olarak işlenen fiilden dolayı sadece gerçek kişiye yaptırım uygulanması, idari para cezasının tüzel kişinin malvarlığından hiçbir eksilme olmadan sadece gerçek kişinin malvarlığına

³⁵ **Kleszczewski**, Diethelm/**Lieber**, Norman: Ordnungswidrigkeitenrecht, Münih, 2010, s. 647. Belirten: **Kangal**, s. 217.

³⁶ Özellikle özel hukuk tüzel kişilerin organizasyon sorumluluğu ile ilgili geniş bilgi için bkz.: **Ünlütepe**, Mustafa: Organizasyon Sorumluluğu, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2016, s. 218 vd., özellikle s. 458 ve 459.

³⁷ **Kleszczewski/Lieber**, s. 647. Belirten: **Kangal**, s. 217.

³⁸ **Kleszczewski/Lieber**, s. 648. Belirten: **Kangal**, s. 217.

³⁹ **Kangal**, s. 218 ve 219.

göre belirlenip uygulanması haksızlık oluşturacaktır. Yapılan fiilin getirisi tüzel kişiye ait olduğuna göre, verilen zararın karşılanmasında da tüzel kişinin sorumluluğu olmalıdır. Bunların da dışında, organ veya temsilcinin bir kabahat işlemesiyle kamuda bir zarar oluşmaktadır ve bu zararın yalnızca gerçek kişinin malvarlığından karşılanması, zararın giderilmesi bakımından yeterli değildir. Nitekim bu nedenlerle temsilcisinin işlemiş bulunduğu fiilden dolayı tüzel kişi hakkında idarî yaptırım uygulanması kabul edilmiştir⁴⁰.

A. Tüzel Kişilere Kabahatlerden Dolayı İdari Yaptırım Uygulanması

1. Genel Olarak

Bir gerçek kişi, bir kabahati tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde gerçekleştirirse, tüzel kişi bu kişinin faaliyetinden dolayı sorumlu tutulacak ve tüzel kişiye de idari yaptırım uygulanacaktır⁴¹. Bu durum KK'da açıkça belirtilmiştir. KK md. 8/1'e göre: *Organ veya temsilcilik görevi yapan ya da organ veya temsilci olmamakla birlikte, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde görev üstlenen kişinin bu görevi kapsamında işlemiş bulunduğu kabahatten dolayı tüzel kişi hakkında da idarî yaptırım uygulanabilir.* Bu hüküm ışığında Yargıtay bir kararında⁴² organ veya temsilcilik görevi yapan ya da organ veya temsilci olmamakla birlikte, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde görev üstlenen kişinin bu görevi kapsamında işlemiş bulunduğu kabahatten dolayı gerçek ve tüzel kişi hakkında ayrı ayrı idari yaptırım uygulanmasının mümkün olduğunu belirtmiştir.

KK md. 8/1 hükmünden hareketle kabahati işleyen tüzel kişi olduğu söylenemez. Çünkü bu fiilen mümkün değildir. Md. 8/1 düzenlemesi bağlılık kuralına göre işlev görmektedir. Anılan durum tıpkı kamu görevlilerinin, yükümlülüklerine aykırı davranışları sebebiyle idarenin sorumlu olması gibidir. Söz konusu hükme göre gerçek kişinin işlediği bir kabahat tüzel kişi bakımından da hukuki sonuç doğurmaktadır⁴³.

⁴⁰ Akbulut, s. 355 ve 356.

⁴⁰ Kangal, s. 216.

⁴² Yargıtay 7.CD, K.T., 3.3.2014, E. 2013/10958, K. 2014/3162.

⁴² Kangal, s. 217; Akbulut, s. 354.

2. Kabahatten Sorumlu Tutulabilecek Tüzel Kişiler

KK md. 8 ceza hukukundaki kusursuz sorumluluk olmaz ilkesinin kabahatler bakımından yumuşatılmış hükümlerini içerir⁴⁴. KK, organ veya temsilcisinin kabahatinden dolayı tüzel kişilerin sorumlu tutulacağını belirtmiş, ancak bu tüzel kişiler arasında özel hukuk tüzel kişisi - kamu hukuku tüzel kişisi ayrımı yapmamıştır. Bundan; dernek, vakıf, siyasi parti, ticaret şirketi gibi özel hukuk tüzel kişilerinin yanında kamu hukuku tüzel kişilerinin de organ veya temsilcilerinin kabahatinden dolayı sorumlu tutulabileceği anlaşılmaktadır. Örneğin İş Kanunu md. 101 ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu md. 11'de, kamu tüzel kişilerine kabahatlerinden dolayı idari para cezası uygulanacağı öngörülmüştür⁴⁵. Ancak kamu tüzel kişilerine idari yaptırım uygulanabilmesinin istisnaları vardır. Bu istisnalardan birincisi, devlet tüzel kişiliğine idari yaptırım uygulanamamasıdır. İkincisi ise, idari yaptırımı uygulayacak kamu tüzel kişileri kendileri hakkında kabahatten dolayı idari yaptırım uygulayamazlar. Eş deyişle tüzel kişilerin kendi kendilerine idari yaptırım uygulaması mümkündür⁴⁶.

Organ veya temsilcisi bir kabahat işlemiş olan özel hukuk tüzel kişileri tür değiştirmiş ve fakat işletmesi aynı kalmışsa, idari yaptırım yeni tüzel kişi hakkında karara bağlanabilir. Önceden verilmiş idari para cezası da yeni tüzel kişiden tahsil edilir. Ayrıca tüzel kişilerin birleşmesi durumunda, birleşmiş tüzel kişilere uygulanacak idari yaptırım yeni tüzel kişiye uygulanır. Bir tüzel kişi başka bir tüzel kişiye katılmışsa buna uygulanacak olan idari yaptırım katıldığı tüzel kişiye uygulanır. Ancak tüm bunlara karşılık, gerçek kişi tacirin işletmesini tüzel kişiye çevirmesi durumunda gerçek kişinin kabahatinden dolayı tüzel kişi de sorumlu tutulamaz. Tüzel kişinin sadece adının veya ticaret unvanının değişmesi ise, idari yaptırım uygulanmasını engellememektedir⁴⁷.

⁴⁴ Otacı/Keskin, s. 78.

⁴⁵ Parlar, Ali: Açıklamalı İçtihatlı Kabahatler Kanunu, Ankara, Bilge Yayınevi, 2012, s. 137.

⁴⁶ Kangal, s. 220.

⁴⁷ Kangal, s. 219.

3. Tüzel Kişileri Sorumlu Hale Getirecek Gerçek Kişiler

Tüzel kişilerin bir kabahatten sorumlu hale gelebilmesi için bu tüzel kişinin bir organının (örneğin yönetim kurulu) veya temsilcilik görevi yapan görevlisinin (örneğin şirket müdürü) ya da organ veya temsilci olmamakla birlikte, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde görev üstlenen bir kişinin (örneğin tüzel kişi tarafından verilen yetkiyle görev yapan satış elemanı) bu görevi kapsamında bir kabahat işlemiş olması gerekir⁴⁸. Yani sorumluluğu doğuracak fiiller gerçek kişi tarafından işlenmektedir. Tüzel kişiliğin fiil işleyemeyeceği açıktır⁴⁹.

Tüzel kişiyi sorumlu hale getirecek kişilerden tüzel kişi organı, tüzel kişinin görevlerini yerine getirmek için yetkilendirilmiş kişi veya kişi grubudur. Organlar, tüzel kişinin görevlerini dışarıdan belli olacak şekilde, bağımsız olarak ve devamlı şekilde gerçekleştirirler. Organlar bir veya daha fazla kişiden oluşabilir. Bir tüzel kişinin karar organları ve yürütme organları olur. Tüzel kişinin karar organı “genel kurul”dur. Genel kurulun aldığı kararları yürütmekle görevli organı ise yönetim kuruludur. Bu sınıflandırmanın dışında, tüzel kişilerin organları zorunlu ve ihtiyari olarak da sınıflandırılabilir. Bir tüzel kişinin zorunlu organları, kanunen kurulması zorunlu tutulmuş organlarıdır. Örneğin derneklerde yönetim kurulu, genel kurul ve denetleme kurulu zorunludur. Vakıflarda ise yönetim kurulu zorunludur. İhtiyari organlar ise kanunen zorunlu tutulmamış, tüzel kişinin gerekli görmesi durumunda kurduğu organlardır. Örneğin, danışma kurulu, onur kurulu ihtiyari organlardır⁵⁰. KK md. 8/1, tüzel kişinin kabahatten dolayı sorumluluğu açısından organları arasında herhangi bir ayırım yapmamıştır. Ayrıca bir kabahati tüzel kişinin bir organına mensup birden fazla kişi işlerse, tek bir fiil olduğu sürece tüzel kişi hakkında tek bir idari yaptırım kararı verilebilir⁵¹.

Tüzel kişiyi sorumlu haline getirecek kişilerden bir diğeri olan temsilci, organ kavramı içine girmemekle birlikte, tüzel kişiyi üçüncü kişilere karşı

⁴⁸ Karagülmez, s. 234.

⁴⁹ Otacı/Keskin, s. 77.

⁵⁰ Akbulut, s. 371-372.

⁵¹ Kangal, s. 221.

temsil eden kişilerdir. Tüzel kişi, yetkili organı aracılığıyla özel temsilci tayin edip temsilci aracılığıyla işlemler yapabilir. Bu iradi temsilciler, organlardan farklıdır. Üyeler organların işlerine karışamazlar ve fakat temsilcinin bütün işlemleri üzerinde doğrudan tasarrufta bulunulabilir. Temsil ilişkisine her zaman son verilebilir. Ancak organa el çektirildiğinde mutlaka yeni bir organın atanması zorunludur. Organlar sürekli olarak görev yaparlar ve fakat temsilciler belirli bir görevin yerine getirilmesi için geçici olarak görevlendirilirler⁵². Tüzel kişinin temsilcisiyle ilişkisi rızaya veya kanuna dayanabilir. Temsilcinin görevi kapsamında işlediği kabahatlerden tüzel kişi de sorumlu olur⁵³.

Tüzel kişileri sorumlu haline getirecek kişilerden diğeri ise, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde görev üstlenen kişilerdir. Bu kişiler organ veya temsilci sıfatına sahip değildir. Tüzel kişi bünyesinde görev yapan herhangi bir kişi değil, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde görev yapan kişilerdir. Mühendisler ve mimarlar gibi müstahdemler, işçiler bu kişilerdendir⁵⁴. Tüzel kişiler işlerini yapması için personel istihdam edebilirler veya üçüncü bir kişiden yardım alabilirler. Bu gibi durumlarda bu kişilerin işlediği kabahatlerden dolayı tüzel kişi de sorumlu olur⁵⁵.

Tüzel kişilerin, organlarının veya temsilcilerinin ya da görevini üstlenen kişilerin kabahatlerinden sorumlu tutulmaları; bu gerçek kişilerin sorumluluğunun bulunmadığı anlamına gelmemektedir. Nitekim Yargıtay da bir kararında bu durumu açıkça belirtmiştir⁵⁶. Bu gerçek kişilerin görevleri sırasında işledikleri kabahatlerden dolayı hem bu kişiler hem de tüzel kişi idari yaptırımla karşılaşacaklardır. Bunun aksi olsaydı ilgili gerçek kişiler, tüzel kişilerin ardına gizlenip kabahat işleyebilirdi. Esasında anılan durum çifte yaptırım yasağına da aykırı değildir. Çünkü idari yaptırım bir fiilden dolayı birden fazla kişiye uygulanmaktadır⁵⁷. Böyle bir kabahat sonucu verilen idari para cezalarından gerçek kişi ile tüzel kişinin sorumluluğu

⁵² Akbulut, s. 376-378.

⁵³ Kangal, s. 222.

⁵⁴ Akbulut, s. 378.

⁵⁵ Kangal, s. 222.

⁵⁶ Yargıtay 7. CD. K.T., 3.3.2014, E. 2013/10055, K. 2014/3189.

⁵⁷ Kangal, s. 224.

müteselsil sorumluluk da değildir⁵⁸. Nitekim bu durum KK md. 8'in gerekçesinden açıkça anlaşılmaktadır. Anılan gerekçe şöyledir: “Tüzel kişi hakkında idarî yaptırım uygulanabilmesi, organ veya temsilci sıfatıyla tüzel kişi adına hareket eden ya da tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde istihdam edilen kişi hakkında da idarî yaptırım uygulanmasına engel teşkil etmez. Bu durumda tüzel kişi ile gerçek kişilere verilen idarî para cezasının tahsili açısından müteselsil sorumluluk da kabul edilemez. İdarî para cezası, bir ceza hukuku yaptırımı niteliği taşımamakla birlikte; bir kamu hukuku yaptırımı olması dolayısıyla ve uygulanmasıyla güdülen amacın gerçekleşebilmesi için ancak hakkında uygulanan kişi üzerinde etkili olabilmelidir. Bu bakımdan, Tasarının sisteminde, işlenen kabahat nedeniyle verilen idarî para cezası ile ilgili olarak müteselsil sorumluluk kabul edilmemiştir.”⁵⁹.

Bunun dışında, bir kabahati farklı tüzel kişilere mensup kişiler (ister organ, ister temsilci, ister görev üstlenmiş kişi olsun) iştirak halinde işlemişlerse, her tüzel kişi için ayrı ayrı idari yaptırım kararı verilmesi gerekir⁶⁰.

KK md. 8/3'te, belli bir sıfatı taşıyan kişilerin işleyebildiği kabahatleri, bu sıfatı taşımayan kişilerin de işlemesi durumunda da tüzel kişilerin sorumlu tutulabilecekleri belirtilmiştir. Buna göre md. 8 düzenlemesi, özgü kabahatlerde de uygulanacaktır. Fail açısından özel niteliklerin arandığı durumlarda da tüzel kişi sorumlu olacaktır. Kabahatlerde, suçlardan farklı olarak, iştirak ilişkisinde tek tip faillik benimsenmiştir. Örneğin suça iştirakte suç ortakları arasında fail ve şerik (azmettiren veya yardım eden) ayrımı yapılırken, kabahate iştirak halinde iştirak edenlere de fail gibi yaptırım uygulanmaktadır. Bu nedenle özel faillik niteliği taşıyan kişi ile birlikte bu niteliği taşımayan kişi de fail olarak sorumlu tutulacaktır. Hükümde bahsedilen özel nitelikler; motorlu araç sahibi olmak, işveren olmak, belirli meslek grubuna dâhil olmak, işletme sahibi olmak, ticari iş yapmak gibi niteliklerdir. Kanun koyucu burada özel niteliğin yalnızca gerçek kişilerde olacağından hareket etmiş ve gerçek kişilerin işledikleri

⁵⁸ **Yılmaz**, Zekeriya: Türk Ceza Kanunu ve Kabahatler Kanunu, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2005, s. 375.

⁵⁹ **Ülgen**, Celal: Kabahatler Kanunu Gerekçe-Adalet Komisyonu Raporu-TBMM Tutanakları, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, 2005.

⁶⁰ **Kangal**, s. 222.

kabahatten dolayı temsil ettikleri tüzel kişilerin de sorumlu tutulacağını belirtmiştir⁶¹. Bu hüküm olmasaydı, kabahati gerçekleştiren gerçek kişi ile aralarında iştirak ilişkisi söz konusu olamayacak olan veya fiili işleyemeyecek olan tüzel kişiler, sorumlu tutulamayacaktı⁶².

Organ, temsilcilik veya hizmet ilişkisinin dayandığı işlemin geçersiz olması durumunda bile bu kişilerin kabahatlerinden dolayı tüzel kişilerin de sorumlu tutulacağını KK md. 8/4'te açıkça belirtmektedir. Organ, temsilcilik veya hizmet ilişkisinin dayandığı işlem, kabahatin işlenmesinden sonra iptal edilmiş olsa bile tüzel kişilerin sorumluluğu devam edecektir. Aynı şekilde tüzel kişi hukuken geçerli şekilde kurulmuş olmasa bile sorumluluğu devam edecektir. Önemli olan tüzel kişiliğin fiilen var olmaya devam etmesidir⁶³.

4. Kabahatin Gerçek Kişinin Görevi Kapsamında İşlenmesi

Tüzel kişilerin, organlarının veya temsilcilerinin ya da görevini üstlenen kişilerin kabahatlerinden sorumlu tutulabilmeleri için bu kişilerin kabahati görevleri sırasında işlemeleri gerekmektedir. KK md. 8/1'de sorumluluğun doğması için bu kişilerin kabahati "görevleri kapsamında" işlemesi gerektiği belirtiliyor. Ancak bir tüzel kişiler organlarına veya temsilcilerine veya görevlerini üstlenen kişilere kabahat işlemeleri görevini vermemektedir. Bir tüzel kişinin kabahat işlemek için kurulması da mümkün değildir. Bu yüzden KK md. 8/1'deki "görevleri kapsamında" ifadesi "görevleri sırasında" şeklinde anlaşılmalıdır. Kabahati işleyen kişinin, bunu kendisine verilen görev kapsamında işlemiş olması gerekir.

Diğer taraftan tüzel kişinin organının veya temsilcilik görevi yapan görevlisinin ya da tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde görev üstlenen kişinin, davranışlarından tüzel kişinin sorumlu tutulabilmesi için, bu görevlilerin eylemleri ile tüzel kişinin çalışması arasında bir illiyet bağı olması gerekir. Bu illiyet bağı yoksa değinilen görevlilerin her eyleminden tüzel kişinin sorumlu tutulması gerekir ki, böyle bir durum mantık dışıdır. Ayrıca eğer

⁶¹ Madde gerekçesi için bkz.: **Güçlü**, Yaşar: İdari Para Cezaları ve Diğer İdari Yaptırımlar, Ankara, Seçkin Yayınları, 2008, s. 16; **Akbulut**, s. 361-394.

⁶² **Akbulut**, s. 393.

⁶³ **Çağlayan**, s. 143; **Akbulut**, s. 367 ve 368.

ilgili gerçek kişinin işlediği fiilde kusuru yoksa ya da hakkında idari yaptırım uygulanmasını engelleyen bir sebep varsa tüzel kişi hakkında da idari yaptırım uygulanamaz⁶⁴.

Tüzel kişilerde dış ilişkiler ile ilgili görev yapan organı oluşturan kişilerin hareketi tüzel kişinin amacına ve politikasına uygunsa, bu hareketten doğan kabahat, görev sırasında işlenmiş demektir. Ancak örneğin tüzel kişinin organını oluşturan kişiyi, ticari görüşmeler sırasında diğer taraftan bir şey çalarsa veya iş seyahati sırasında bir trafik kazasına sebep olursa, bu fiillerin görev kapsamında işlendiğinden bahsedilemez. Çünkü anılan fiiller görev ile ilgili değildir. Anılan şartın gerçekleşebilmesi için birliğe ait iş algısı içinde hareket edilmesi gerekir. Failin görevinden yararlanarak işlediği kabahat, görev kapsamında işlenmiş sayılamaz⁶⁵.

Tüzel kişinin temsilcisinin fiilinin görev kapsamında sayılabilmesi için temsilcinin temsil edilen adına hareket etmesi gerekir. Temsilcinin hareketinden, temsil edilenin işinin yapıldığı anlaşılıyorsa, bu hareket görev kapsamındadır. Ayrıca kural olarak, temsil veya yönetim yetkisine sahip kişilerden birden fazla kişiden herhangi birinin kabahat fiili işlediği tespit edilebiliyorsa, yine tüzel kişinin sorumluluğu doğacaktır. Örneğin üç temsilciden hangisini kabahat işlediği belli değil, ancak içlerinden birinin kabahat işlediği tespit edilmiş durumda ise tüzel kişinin sorumluluğu söz konusu olacaktır⁶⁶.

Son olarak tüzel kişilerin, organlarının veya temsilcilerinin ya da görevini üstlenen kişilerin kabahatlerinden sorumlu tutulabilmeleri için bu kişilerin kabahati tüzel kişinin lehine veya menfaatine olacak şekilde işlemesi gerekmemektedir. Kabahat tüzel kişinin lehine veya menfaatine olmasa bile tüzel kişinin sorumluluğu doğacaktır. Çünkü bu kabahatin yaptırıma tabi olmasının tek sebebi, tüzel kişiyi haksız menfaat elde etmesi değil ve fakat aynı zamanda kamu düzeninin bozulmasıdır. Örneğin yasak yere park etmiş araçların tescil plakalarına ceza yazılmaktadır. Kabahatin tüzel kişinin yara-

⁶⁴ **İnan**, Atilla/**Demir**, İbrahim: Açıklamalı-Gerekçeli Kabahatler Kanunu, Ankara, Korza Yayıncılık, 2014 s. 90; **Kangal**, s. 222; **Akbulut**, s. 67.

⁶⁵ **Akbulut**, s. 379 ve 380.

⁶⁶ **Akbulut**, s. 382-384.

rına olmaması sorumluluğu ortadan kaldırmadığı gibi, kendileri veya başka kişilerin yararına olması da sorumluluğu ortadan kaldırmaz⁶⁷.

5. Tüzel Kişilere Uygulanabilecek Yaptırımlar

KK md. 8’de tüzel kişilere karşı kabahatten dolayı uygulanacak idari yaptırımın en önemli özelliği, “takdiri” olmasıdır. Kanundaki hüküm, organ veya temsilcilik görevi yapan ya da organ veya temsilci olmamakla birlikte, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde görev üstlenen kişilerin cezalandırılmasının yanında; tüzel kişinin de cezalandırılabilceğini belirtmektedir. Yani kabahat dolayısıyla tüzel kişilere takdiri bir yaptırım öngörülmüş, tüzel kişilere de yaptırım uygulayıp uygulamamak yaptırımı uygulayacak makamın takdirine bırakılmıştır⁶⁸.

Daha önce belirtildiği gibi, tüzel kişiye yaptırım uygulanırken eylemi gerçekleştiren gerçek kişiye de yaptırım uygulanabilir. Yani aynı eylemden dolayı hem tüzel kişi hem de onun adına eylemde bulunan gerçek kişiye karşı ayrı ayrı yaptırım uygulanabilir⁶⁹. Yine de KK md. 8’deki genel hüküm dışındaki bazı özel düzenlemelerde, idari yaptırımın yalnızca temsilciye uygulanacağı veya yalnızca tüzel kişiye uygulanacağı, her ikisine birden uygulanamayacağı belirtilmektedir. Örneğin Vergi Usul Kanunu md. 333/1’de yalnızca tüzel kişiye idari para cezası öngörülmüştür. Buna göre, “Tüzel kişilerin idare ve tasfiyesinde Vergi Kanunu’na aykırı hareketlerden tevellüt edecek vergi cezaları tüzel kişiler adına kesilir.” VUK md. 332’de ise yalnızca temsilciye idari para cezası öngörülmüştür. Söz konusu maddede göre, işlerinin idaresi kayyım devredilenler, kayyımın vergi kanunlarına aykırı hareketlerinden dolayı yaptırıma uğramazlar. Yaptırımın muhatabı kayyımdır. KK md. 8’deki genel hükümde tüzel kişilere karşı kabahatten dolayı uygulanacak idari yaptırımın takdiri olduğu belirtilmiş olsa da, bazı özel düzenlemelerde gerçek kişi ile birlikte tüzel kişiye karşı da idari yaptırım uygulanacağı öngörülebilir. Bu durumda takdir hakkı olmayacak; ayrıca tüzel kişiye de zorunlu olarak idari yaptırım uygulanacaktır. Örneğin

⁶⁷ Kangal, s. 223 ve 224; Akbulut, s. 381.

⁶⁸ Akalan, s. 36.

⁶⁹ İnan/Demir, s. 91.

Kara Yolları Trafik Kanunu md. 49/3'te, madde hükmüne aykırı davranan sürücüler araç sahibi değilse, araç sahibine ve ayrıca işleyen veya teşebbüs sahibine de idari para cezası verilmesi öngörülmüştür⁷⁰.

Kabahati işleyen gerçek kişinin ölmesi, yargılama ehliyetinin bulunmaması gibi durumlarda yargılama yapılamaması veya yargılamaya son verilmesi tüzel kişinin sorumluluğunu etkilemez. Anılan durumlarda da tüzel kişinin sorumluluğu devam eder. Ancak kesinleşmiş bir kararın bulunması veya gerçek kişide bir kişisel cezasızlık nedeninin bulunması durumunda, tüzel kişi için de idari para cezası verilemeyecektir⁷¹.

KK md. 8, genel bir hüküm olduğu için ayrıca belirleme yapılmayan tüm kabahatler için uygulanacaktır. KK md. 8'de tüzel kişilere karşı hangi idari yaptırımların uygulanacağı belirtilmemiştir. Yalnızca, tüzel kişilere idari yaptırım uygulanacağı belirtilmiştir. Bu nedenle tüzel kişilere tüm idari yaptırımlar uygulanabilecektir⁷². Yani KK md. 16/1'e göre idari para cezası ve idari tedbirler uygulanabilir. İdari tedbir olarak mülkiyetin kamuya geçirilmesi, ilgili kanunlarda yer alan faaliyetin durdurulması, ruhsatın geri alınması gibi diğer yaptırımlar uygulanabilir⁷³.

Tüzel kişiye veya gerçek kişiye idari para cezası uygulanacağı zaman bu miktarın kabahate göre ne kadar olacağı kanunda gösterilmiş olabilir ya da alt ve üst sınır belirtilip yaptırımı uygulayacak makama takdir hakkı verilmiş olabilir. KK'nda bununla ilgili 4 örnek bulunmaktadır. Birinci örnek, KK md. 36/2'ye göre gürültü fiili eğer bir ticari işletmenin faaliyeti çerçevesinde işlenmişse, işletme sahibi tüzel kişiye 1000 TL'den 5000 TL'ye kadar idarî para cezası verilmesidir. İkinci örnek, KK md. 41/2'ye göre, çevreyi kirletme fiilinin yemek pişirme ve servis yerlerinde işlenmesi halinde işletme sahibi tüzel kişiye 500 TL'den 5000 TL'ye kadar idari para cezası verilmesidir. Üçüncü örnek, KK md. 41/4'e göre bir tüzel kişinin yürüttüğü

⁷⁰ **Akbulut**, s. 360-361.

⁷¹ **Akbulut**, s. 387.

⁷² **Malbeği**, Nida: "Türk Ceza Hukuku ve Kabahatler Hukukunda Tüzel Kişilerin Sorumluluğu", İstanbul, TC. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2012, s. 113; **Akbulut**, s. 359.

⁷³ **Kangal**, s. 225-226.

inşaat faaliyetinde inşaat atık ve atıklarının, bunların toplanması veya depolanmasına özgülennmiş yerlere atılması durumunda, tüzel kişiye 5000 TL'ye kadar para cezası verilmesidir. Dördüncü örnek ise, KK md. 42/2'ye göre ilan ve afiş asmalarına izin verilen tüzel kişilerin, kendilerine verilen sürenin dolmasının ardından derhal ilan ve afişleri toplamaması durumunda 100 TL'den 3000 TL'ye kadar idari para cezası verilmesidir.

Diğer taraftan idare tarafından takdir hakkı kullanılırken yani alt ve üst sınırlar arasına belirleme yapılırken, işlenen kabahatin haksızlık içeriği ile failin kusuru ve ekonomik durumunun göz önünde bulundurulması gerekecektir. Bu durum KK md. 17/2'de açıkça belirtilmiştir. Bu açıklayıcı hüküm olmasa bile hukuk devleti anlayışı içinde başka bir yorum mümkün olmazdı⁷⁴. Danıştay da bir kararında, bir akaryakıt istasyonu sahibinin üçüncü kişiler mali sigortasını yaptırmamasından dolayı idari para cezası verilirken, fiilin haksızlık içeriği ile failin kusuru ve ekonomik durumu birlikte göz önünde bulundurulmadan en üst sınırdan idari para cezası verilmesinin hukuka aykırı olduğuna hükmetmiştir⁷⁵.

TCK'nın zaman bakımından uygulamaya ilişkin hükümlerinin KK bakımından da uygulanacağına ilişkin KK md. 5/1 maddesi uyarınca, işlendiği zaman yürürlükteki kanunlara göre kabahat sayılmayan bir fiilden dolayı idari yaptırım uygulanamaz. Yargıtay da bir kararında bu duruma açıkça işaret etmiştir⁷⁶.

Kanunda idari yaptırım uygulanacağı öngörülmeven durumlarda tüzel kişiye veya organına, temsilcisine ya da görevini üstlenen kişiye idari yaptırım uygulanamaz. Nitekim Yargıtay da bir kararında herhangi bir kanunda düzenleme konusu olmamış bir fiilden dolayı KK md. 8'e göre idari yaptırım uygulanamayacağına karar vermiştir⁷⁷.

⁷⁴ **İnan/Demir**, s. 114; **Malbeleş**, s. 120 ve 121; **Akbulut**, s. 352. Diğer kanunlarda da tüzel kişilere karşı idari para cezasının öngöröldüğü özel hükümler vardır. Ancak tüm bu hükümlere yer vermek çalışmamızın amacını ve kapsamını aştığından bunlara değinilmemiştir.

⁷⁵ Danıştay 13. D., K.T., 14.11.2012, E. 2010/3479, K. 2012/3012.

⁷⁶ Yargıtay 7. CD, K.T., 17.3.2014, E. 2013/10040, K. 2014/4547.

⁷⁷ Yargıtay 7. CD, K.T., 23.1.2008, E. 2007/9112, K. 2008/119.

B. Tüzel Kişilere Bazı Suçlardan Dolayı İdari Para Cezası Uygulanması

1. Genel Olarak

Hukukumuzda tüzel kişilere karşı suç dolayısıyla güvenlik tedbiri uygulanması mümkündür. Ancak bu tedbirler özel hukuk tüzel kişilerine karşı uygulanabilir ve bu tedbirler “iznin iptali” ve “müsadere” tedbirleriyle sınırlıdır⁷⁸. Hukukumuzda tüzel kişilere karşı suç dolayısıyla ceza yaptırımını ise hiçbir şekilde uygulanmamaktadır. Ceza sorumluluğu şahsi olduğu için tüzel kişiler başkasının fiilinden dolayı ceza yaptırımına uğrayamazlar. Bununla birlikte, idari para cezalarının niteliği ve amacının farklı olması nedeniyle, bir özel hukuk tüzel kişinin yararına işlenen suç karşılığında ayrıca bu tüzel kişiye bir idari yaptırım olarak, idari para cezası verilmesi KK md. 43/A’da öngörülmüştür. Ayrıca KK’da kabahatlerin şahsiliği ilkesine yer verilmemiştir⁷⁹.

Bir özel hukuk tüzel kişinin yararına olacak şekilde ve bu özel hukuk tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde bir suç işlenmesi durumunda, tüzel kişi hakkında adli para cezasına hükmedilemese de, bu tüzel kişilerin faaliyetlerinin disipline edilebilmesi amacıyla, tüzel kişi hakkında da idari para cezası verilebilmesi öngörülmüştür. Tüzel kişinin organlarını oluşturan veya tüzel kişinin temsilcisi olan kişilerin, en azından dikkat ve özen yükümlülüğünü vurgulamak için; bazı suçların bir özel hukuk tüzel kişinin yararına olarak işlenmesi halinde, bu suçları işleyen kişiler hakkında mahkûmiyet kararı verildiği takdirde, ayrıca bu tüzel kişi hakkında da idari para cezası verilebilmesi kabul edilmiştir⁸⁰. Başka bir ifadeyle, KK md. 43/A’nın konulmasının en önemli amacı, yolsuzluk suçlarının bir tüzel kişi yararına işlenmesi durumunda tüzel kişiye de idari para cezası verilmesine olanak sağlamaktır⁸¹. Bunun dışında, ülkemizin uluslararası örgütler nezdindeki yükümlülükleri de bu düzenlemenin yapılmasının bir sebebidir. Hem bireysel

⁷⁸ **Yılmaz**, s. 375.

⁷⁹ **Akbulut**, s. 349; **Çağlayan**, s. 142.

⁸⁰ **Meran**, Necati: Yargıtay İçtihatlarıyla Kabahatler Kanunu ve Özel Kanunlarda İdari Para Cezaları, Ankara, Adalet Yayınevi, 2010, s. 364.

⁸¹ **Otaç/Keskin**, s. 79.

olarak hem de organize suç örgütleri aracılığıyla çok çeşitli yolsuzluk suçları işlenmektedir. Avrupa Birliği'ne tam üyelik için ve ülkemizin üyesi olduğu Avrupa Konseyi ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar nezdinde yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerin yerine getirilmesi için KK md. 43/A düzenlemesi yapılmıştır⁸².

2. İdari Yaptırım Uygulanabilecek Tüzel Kişiler

Özel hukuk tüzel kişileri, organ veya temsilcisinin işlediği bazı suçlardan dolayı idari yaptırım ile karşılaşabilmektedir. Organ veya temsilcinin görevi kapsamında işlediği kabahat teşkil eden fiilden dolayı özel hukuk tüzel kişisine idari yaptırım uygulanması ile ilgili yaptığımız açıklamalar, tüzel kişi yararına işlenen suçlar bakımından da geçerlidir. Ancak KK md. 43/A, KK md. 8/1'e göre idari yaptırım uygulanabilecek tüzel kişilerin kapsamını daha dar tutmuştur. Buna göre, yalnızca özel hukuk tüzel kişilerine KK md. 34/A kapsamında işlenen bazı suçlardan dolayı idari yaptırım uygulanabileceği öngörülmüştür. Yani kamu hukuku tüzel kişilerinin md. 43/A bakımından sorumlulukları yoktur. Aynı şekilde ileride değineceğimiz üzere, işlenen suçlardan dolayı tüzel kişi hakkında güvenlik tedbiri uygulanması için de tüzel kişinin özel hukuk tüzel kişisi olması şartı aranmaktadır. (TCK md. 60) Yani güvenlik tedbirleri de kamu hukuku tüzel kişilerine uygulanmamaktadır. Bu şekilde aynı zamanda KK md. 43/A ile TCK md. 60 arasında paralellik kurulmuştur⁸³.

3. Tüzel Kişileri Sorumlu Hale Getirecek Gerçek Kişiler

İşlendiği kabahatten dolayı tüzel kişinin sorumluluğunu doğuracak gerçek kişiler ile ilgili yaptığımız açıklamalar, işlediği suçtan dolayı tüzel kişinin sorumluluğunu doğuracak gerçek kişiler bakımından da geçerlidir. KK md. 43/A bakımından da tüzel kişi açısından sorumluluğun doğması için KK md. 8/1'deki düzenlemeye benzer şekilde tüzel kişinin bir organının veya temsilcilik görevi yapan görevlisinin ya da organ veya temsilci olmakla birlikte, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde görev üstlenen bir kişinin

---

⁸² İnan/Demir, s. 314.

⁸³ Kangal, s. 227.

bu görevi kapsamında KK md. 43/A'da sayılan suçlardan birini işlemiş olması gerekir. Ancak KK md. 43/A'da sayılan suçlardan birini tüzel kişi yararına işlemiş olan gerçek kişi hakkındaki kamu davasında kendisine ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilirse, tüzel kişinin de sorumluluğu ortadan kalkacak ve tüzel kişi hakkında yaptırım uygulanamayacaktır⁸⁴.

4. Tüzel Kişiye İdari Para Cezası Verilmesini Gerektiren Suçlar

Tüzel kişi hakkında idari para cezasına karar verilebilmesi için KK md. 43/A'da sayılan suçlardan birinin işlenmiş olması gerekir. Bu suçlar ekonomik suçlardır⁸⁵. Anılan suçlar KK md. 43/A-1'de bentler halinde sayılmıştır. Bunlar: TCK'deki Dolandırıcılık, İhaleye fesat karıştırma, Edimin ifasına fesat karıştırma, Rüşvet, Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçları, ayrıca 19/10/2005 Tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu md. 160'da tanımlanan zimmet suçu, 21/3/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda tanımlanan kaçakçılık suçları, 4/12/2003 tarihli ve 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu'nun Ek 5. maddesinde tanımlanan suç, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu md. 8'de tanımlanan terörün finansmanı suçudur.

Tüzel kişilere idari para cezası verilmesini öngören bazı özel kanunlar da bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak Biyogüvenlik Kanunu ve Sporda Şiddetin ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun gösterilebilir⁸⁶. Doktrinde hileli iflas suçlarının da tüzel kişi yararına işlenen bir suç olduğu belirtilmiştir⁸⁷. Ancak hileli iflas suçu KK md. 43/A maddesinde sayılan suçlar arasında bulunmamaktadır.

5. Suçun Tüzel Kişi Yararına İşlenmesi

KK md. 43/A, KK md. 8/1'den farklı olarak sayılan suçlardan dolayı tüzel kişi hakkında para cezası verilebilmesi için suçları tüzel kişi yararına

---

⁸⁴ **Kangal**, s. 228.

⁸⁵ **Akbulut**, s. 350 ve 351.

⁸⁶ **Kangal**, s. 229.

⁸⁷ **Yarsuvat**, Duygun: "Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu", Prof. Dr. Sahir Erman'a Armağan, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1999, s. 912.

işlenmiş olmasını aramaktadır. Eğer suç, suçu işleyen organ ya da temsilcinin kendi yararına, tüzel kişinin bazı mensuplarının yararına, işçilerin yararına veya toplum yararına işlenmişse bundan dolayı tüzel kişi de sorumlu tutulmaz. Ancak “tüzel kişinin yararı” ifadesi geniş yorumlanmalıdır. Sayılan suçlar sadece tüzel kişiyi zenginleştirmek için değil, onun temel işlevlerini ve amaçlarını gerçekleştirmek için işlenmişse de tüzel kişinin yararı söz konusudur. Tüzel kişinin yararı, tüzel kişiyi ilerletmeye yönelik her türlü maddi veya manevi, mevcut veya olası, dolaysız veya dolaylı yarar olabilir⁸⁸.

6. Suç Karşılığında Uygulanacak İdari Yaptırım

Tüzel kişi hakkında KK md. 43/A’da sayılan suçlar karşılığında idari para cezası uygulanmaktadır. Nitekim Danıştay bir kararında⁸⁹ mevzuata aykırı olarak akaryakıt taşıyan bir tüzel kişiye idari para cezası uygulanmasını kabul etmiştir. Maddede, verilen para cezasının idari para cezası olduğu belirtilmiştir. Bu durumda bir mahkeme idari para cezası verme durumunda kalmaktadır⁹⁰.

İdari para cezası verip vermeme konusunda hâkimin takdir hakkı yoktur. KK md. 8’deki gibi, tüzel kişiye de idari yaptırım uygulama konusundaki takdir yetkisi, tüzel kişilerin yararına işlenen suçlar söz konusu olduğu zaman tanınmamıştır. Gerçek kişinin cezalandırılmasının yanında, tüzel kişiye de idari para cezası uygulanması zorunludur. Takdir yetkisi, yaptırımı uygulayıp uygulama konusunda değil, uygulanacak idari para cezasının miktarı konusundadır⁹¹. Verilecek idari para cezası, 10.000. TL ile 2.000.000. TL arasında takdir edilecektir. Ancak bu para cezasının verilebilmesi için, işlenen suçun aynı zamanda daha ağır bir idari para cezasını gerektiren bir kabahat oluşturmaması gerekir. Kuşkusuz bir fiil hem suç hem kabahat oluşturabilir. Bu durumda eğer oluşturduğu kabahat karşılığında verilecek idari para cezası, suç karşılığı verilecek idari para cezasından daha fazlaysa, o zaman tüzel kişiler bakımından kabahat karşılığı öngörülen idari para

⁸⁸ Kangal, s. 230.

⁸⁹ Danıştay 13. D. , K.T., 20.5.2009, E. 2007/5970, K. 2009/5492.

⁹⁰ İnan/Demir, s. 315.

⁹¹ Akbulut, s. 367.

cezası uygulanacaktır. Gerçek kişi bakımından ise md. 43/A'da sayılan suçlardan hangisini işlemişse o suçtan mahkûmiyet kararı verilecektir. Çünkü KK md. 22/3, bir fiil hem suç hem de kabahat oluşturduğu zaman gerçek kişiye sadece suçtan dolayı yaptırım uygulanmasına imkân vermektedir⁹². Nitekim Yargıtay'ın uygulaması da bu yöndedir⁹³. Cezaya karşı temyiz; idari yaptırım kararına karşı ise itiraz kanun yoluna başvurulabilir⁹⁴.

KK md. 43/A-2'ye göre, söz konusu idari para cezasına karar vermeye, birinci fıkrada sayılan suçlardan dolayı yargılama yapmakla görevli mahkeme yetkilidir. Bu düzenleme yapılırken hükümet, “yargılama yapmakla görevli mahkeme” ifadesini değil, “yapılan yargılama sonucunda hüküm kuran mahkeme” ifadesini önermiştir. Ancak bu ifade Adalet Komisyonu'nda şu an yürürlükte olan hali ile değiştirilmiştir. Bunun nedenini Adalet Komisyonu şöyle açıklamıştır: “hükmü kuran” ibaresi, tüzel kişiye idari para cezası verilebilmesi için, mutlaka kovuşturma aşamasının tamamlanarak bir hükümle yargılamanın bitirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu durum ise maddede sayılan suçlardan birinin işlendiği ve işlenen suçtan dolayı tüzel kişinin bir yarar elde ettiğinin tespit edilmesine rağmen; herhangi bir nedenle kovuşturmanın mahkûmiyetle sonuçlanmaması durumlarında tüzel kişiye idari para cezası verilemeyeceği gibi bir durum ortaya çıkarmaktadır. Bu duruma engel olmak amacıyla fıkrada değişiklik yapılmıştır.”⁹⁵. Söz konusu ibareden, md. 43/A maddesine göre idari para cezası uygulanabilmesi için gerçek kişinin mahkûmiyetinin gerekmediği anlaşılmaktadır⁹⁶.

KK md. 43/A-2'ye göre, idari para cezasını vermeye görevli mahkeme “yargılamayı yapan” değil, “yargılamayı yapmakla görevli” mahkemedir. Bu ifadenin kullanılmasının sonucu olarak, yalnızca yargılamayı yapan mahkeme değil, yargılama yapmakla görevli olan mahkemeler de idari para cezası vermeye yetkilidir⁹⁷.

⁹² **Kangal**, s. 231 ve 232; **Meran**, s. 364.

⁹³ Yargıtay 4. CD, K.T., 27.3.2013, E. 2012/21910, K. 2013/8802.

⁹⁴ **Otacı/Keskin**, s. 78.

⁹⁵ **Otacı/Keskin**, s. 75 ve 76.

⁹⁶ **Akbulut**, s. 389.

⁹⁷ **Otacı/Keskin**, s. 77.

7. Suç Karşılığında Uygulanacak Güvenlik Tedbiri

İdari yaptırım uygulanmış olması, yararına suç işlenmiş özel hukuk tüzel kişiliği hakkında tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanamayacağı anlamına gelmez⁹⁸. Suç oluştuğunda TCK md. 60'ın koşulları oluşmuşsa ve ilgili suç tipinde açık hüküm varsa iznin iptali ve müsadere tedbirleri uygulanabilecektir. Örneğin Biyogüvenlik Kanunu md. 15/5'de, Biyogüvenlik Kanunu'nda düzenlenen suçlar bakımından tüzel kişilere idari para cezası uygulanmasıyla birlikte tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirinin uygulanacağı belirtilmiştir⁹⁹.

TCK md. 60'da şu düzenleme yapılmıştır: *“Bir kamu kurumunun verdiği izne dayalı olarak faaliyette bulunan özel hukuk tüzel kişisinin organ veya temsilcilerinin iştirakiyle ve bu iznin verdiği yetkinin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi yararına işlenen kasıtlı suçlardan mahkûmiyet halinde, iznin iptaline karar verilir. Müsadere hükümleri, yararına işlenen suçlarda özel hukuk tüzel kişileri hakkında da uygulanır.”* Buna göre, bir tüzel kişi aleyhine tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirlerinden birine hükmedilebilmesi için tüzel kişi yararına bir suç işlenmiş olmalı, bu tüzel kişi özel hukuk tüzel kişisi olmalı, kanun tüzel kişi hakkında güvenlik tedbiri uygulanabileceğini söz konusu suç bakımından ayrıca belirtmiş olmalı ve güvenlik tedbiri uygulanması işlenen fiile göre daha ağır sonuçlara yol açmamalıdır¹⁰⁰. Yargıtay, tüzel kişi lehine tefecilik suçunun işlendiği bir somut olayda, kanuni şartları olduğu zaman tüzel kişilere karşı güvenlik tedbiri uygulanması gerektiğine hükmetmiştir¹⁰¹. TCK md. 60'da, işlenen bir suç sebebiyle tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirlerinin neler olduğu da belirtilmiştir. Bunlar; faaliyet izninin iptali, eşya müsadere ve kazanç müsaadesidir¹⁰².

Faaliyet izninin iptali yaptırımının uygulanabilmesi için öncelikle, bir özel hukuk kişisine, bir faaliyette bulunabilmesi için, bir kamu kurumu

⁹⁸ Meran, s. 365.

⁹⁹ Kangal, s. 231.

¹⁰⁰ Öztürk, Bahri/Erdem, Mustafa Ruhan: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınları, 2016, s. 535.

¹⁰¹ Yargıtay 5. CD, K.T., 14.1.2013, E. 2012/11217, K. 2013/325.

¹⁰² Aslan, Yasin: “Türk Hukukunda Tüzel Kişilerin Sorumluluğu”, Ankara Barosu Dergisi, Sayı 2010/2, 2010, s. 243.

tarafından, bir izin verilmiş olması gerekir. Bunun yanında bu iznin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi lehine, tüzel kişinin organı veya temsilcisi tarafından kasıtlı bir suç işlenmiş olması gerekir¹⁰³. Nitekim Yargıtay bir kararında¹⁰⁴ “*iznin iptali güvenlik tedbirinin uygulanabilmesi için işlenen suçtan tüzel kişinin çıkar sağlanması, ayrıca suçun kamu kurumunun özel hukuk tüzel kişisine verdiği yetkinin kötüye kullanılarak kasten işlenmesi şartlarının sağlanması gerektiğini ve güvenlik tedbirinin uygulanmasının, işlenen suça göre daha ağır sonuçlar ortaya çıkarabileceği durumlarda bu tedbire hükmedilmeyebileceğini*” belirtmiştir. Örneğin bir hastane, hukuka aykırı olarak elde edilmiş organların naklini gerçekleştirirse faaliyet izni iptal edilir¹⁰⁵.

Müsadere tedbiri olarak ise, eşya ve kazanç müsadere tedbirleri uygulanabilir¹⁰⁶. Örneğin tüzel kişi lehine bir imalathanede uyuşturucu imal ediliyorsa, uyuşturucu imal etmede kullanılan malzemeler müsadere edilebilir. Ancak bu tedbirlerin uygulanabilmesi için özel hukuk tüzel kişisi yararına, tüzel kişinin organı veya temsilcisi tarafından kasıtlı bir suç işlenmiş olması ve tüzel kişinin müsadere edilecek eşya veya kazancının suç ile bağlantılı olması gerekmektedir. Müsadere tedbiri uygulanırken oranlılık ilkesi göz önünde bulundurulur ve ayrıca iyiniyetli üçüncü kişilerin hakları korunur¹⁰⁷.

Faaliyet izninin iptali, eşya müsadere ve kazanç müsadere tedbirlerine başvurmak, işlenen suça oranla ağır sonuçlar doğuracaksa (örneğin çok sayıda kişi işsiz kalacaksa), mahkeme oranlılık ilkesine dayanarak güvenlik tedbirlerine hükmetmeyebilir. Her halükarda, özel hukuk tüzel kişileri hakkında güvenlik tedbirlerine her suç bakımından hükmetme olanağı yoktur. Yalnızca kanunda özel olarak belirtilen hallerde güvenlik tedbirlerine hükmedilebilir¹⁰⁸.

¹⁰³ Artuk, M. Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, A. Caner: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, Adalet Yayınevi, 2015, s. 960.

¹⁰⁴ Yargıtay 2. CD, K.T., 9.10.2007, E. 2007/13456, K. 2007/12861.

¹⁰⁵ Hakeri, Hakan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, Adalet Yayınevi, 2015, s. 704.

¹⁰⁶ Özgenç, İzzet: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, Sekin Yayınevi, 2015, s. 842.

¹⁰⁷ Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 961.

¹⁰⁸ Karagülmez, s. 233 ve 234.

KK md. 43/A'da belirtilen suçlar bakımından TCK md. 60'da uygulama alanı bulacaktır. Özel hukuk tüzel kişinin bir organı veya temsilcisinin işlediği suçtan dolayı özel hukuk tüzel kişisine de yaptırım uygulanması, söz konusu özel hukuk tüzel kişisine TCK md. 60'da sayılan faaliyet izninin iptali ve müsadere tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir¹⁰⁹. Ancak eğer KK md. 43/A'da sayılan suçlardan biri, özel hukuk tüzel kişinin bir organı veya temsilcisi olmamakla birlikte, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde görev üstlenen bir kişi tarafından bu görevi kapsamında işlenmişse TCK md. 60 uygulanmayacak ve tüzel kişi hakkında iznin iptali ve müsadere güvenlik tedbiri kararı verilemeyecektir¹¹⁰. Çünkü TCK md. 60'da özel hukuk tüzel kişinin bir organı veya temsilcisi olmamakla birlikte, tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde görev üstlenen bir kişiden bahsedilmemektedir.

C. Tüzel Kişilerin Bildirim Yükümlülüğü

Tüzel kişilere bildirim yükümlülüğü KK'na 2012 yılında eklenen md. 43/B ile getirilmiştir. Buna göre, Bankacılık Kanunu'nun 3. maddesinde sayılan bankalara, finansal kuruluşlara veya paranın sayım ve incelemesini yaparak bankalara destek hizmeti veren kuruluşlar ile mevzuat çerçevesinde dövizle ilişkin işlemler yapmasına izin verilen şirketlere; sahte para ibraz edildiği zaman, bu para her ne amaçla ibraz edilmiş olursa olsun ibraz edilen paranın sahte olduğunun anlaşılması durumunda, TCK 278'de düzenlenen bildirim yükümlülüğü bu tüzel kişiler tarafından yerine getirilmediği takdirde, bu tüzel kişilere Cumhuriyet Savcısınca 1.000 TL'den 5.000 TL'ye kadar idarî para cezası verilir¹¹¹.

Bu düzenlemenin yapılaş amacı hem Avrupa Birliği standartlarına uyum sağlamak hem de kendilerine sahte para ibraz edildiği halde bunu bildirmeyen tüzel kişilere idari para cezası uygulamaktır¹¹².

TCK md. 278, işlenmekte olan bir suçun yetkili makamlara bildirilmesini 1 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırmaktadır. Aynı maddeye göre,

¹⁰⁹ Meran, s. 365.

¹¹⁰ Kangal, s. 228 ve 229.

¹¹¹ KK md. 43/B.

¹¹² KK'ya 43/B maddesini ekleyen 6352 sayılı kanundaki madde gerekçesi.

işlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün olan bir suçun yetkili makamlara bildirilememesi de aynı şekilde cezalandırılır. Bankacılık Kanunu md. 3’de sayılan bankalar, finansal kuruluşları veya paranın sayım ve incelemesini yaparak bankalara destek hizmeti veren kuruluşlar ile mevzuat çerçevesinde dövize ilişkin işlemler yapmasına izin verilen şirketler bildirim yükümlülüklerini yerine getirmezse, yani işlenmekte olan ya da işlenmiş olup sebebiyet verdiği neticenin sınırlandırılması halen mümkün olan parada sahtecilik suçunu yetkili makamlara bildirmezlerse, KK md. 43/B’de öngörülen idari para cezası kendilerine uygulanacaktır¹¹³.

Bankacılık Kanunu md. 3’de sayılan tüzel kişiler; bankalar mevduat bankaları, katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları, finansal holding şirketleri, şubeler, merkez şubeler, fon bankaları ve finansal kuruluşlardır. Bu tüzel kişilere karşı md. 43/B’deki idari para cezası uygulanabilecektir. Bahsedilen kavramların açıklaması ilgili maddede yapılmıştır¹¹⁴. Buna göre;

Banka: Mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını,

Mevduat bankası: Bu Kanuna göre kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubelerini,

Katılım bankası: Bu Kanuna göre özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubelerini,

Kalkınma ve yatırım bankası: Bu Kanuna göre mevduat veya katılım fonu kabul etme dışında; kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren ve/veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubelerini,

---

¹¹³ Meran, s. 368.

¹¹⁴ 5411 sayılı Bankacılık Kanunu md. 3.

Finansal holding şirketi: İçlerinden en az bir tanesi bir kredi kuruluşu olmak şartıyla bağlı ortaklıklarının tümü veya çoğunluğu kredi kuruluşu veya finansal kuruluş olan şirketi,

Şube: Elektronik işlem cihazlarından ibaret birimler hariç olmak üzere, bankaların bağımlı bir parçasını oluşturan ve bu kuruluşların faaliyetlerinin tamamını veya bir kısmını kendi başına yapan, sabit ya da seyyar bürolar gibi her türlü işyerini,

Merkez şube: Yurt dışında kurulu bir bankanın Türkiye'de açtığı şubeyi, birden fazla şubenin olması hâlinde ise Kuruma bildirilecek ve Kurulca onaylanacak şubeyi,

Fon bankası: Mülga 3182 sayılı Bankalar Kanunu, bu Kanunla yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanunu ve bu Kanun uyarınca temettü hariç ortaklık hakları ile yönetimi ve denetimi Fona intikal eden bankalar ile Fonun çoğunluk hissesine sahip olduğu bankaları,

Finansal kuruluş: Kredi kuruluşları dışında kalan ve sigortacılık, bireysel emeklilik veya sermaye piyasası faaliyetlerinde bulunmak veya bu Kanunda yer alan faaliyet konularından en az birini yürütmek üzere kurulan kuruluşlar ile kalkınma ve yatırım bankaları ve finansal holding şirketlerini, ifade eder.

KK md. 43/B'ye göre idari ceza verme yetkisi Cumhuriyet Savcısına verilmiştir. Ceza miktarı da ancak 1000 TL ile 5000 TL arasında olabilir. Değinen iki miktar arasında takdir yetkisi Cumhuriyet Savcısı tarafından kullanılabilir. Cumhuriyet Savcısının bu idari para cezasını uygulaması için gerçek kişinin mahkûmiyetinin gerekmediği anlaşılmaktadır¹¹⁵. Ancak hukuk mantığı açısından söz konusu idari para cezasının, TCK md. 278'deki suçü bildirmeme suçunun mahkeme kararıyla kesinleşmesinden sonra uygulanması daha uygundur¹¹⁶.

---

¹¹⁵ Akbulut, s. 367.

¹¹⁶ İnan/Demir, s. 319.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kabahatler hukukunda tüzel kişiler hakkında üç tip sorumluluk öngörülmüştür. Bunlar: organ veya temsilcinin işlediği kabahatten dolayı sorumluluk, tüzel kişi yararına işlenen suçlardan dolayı sorumluluk ve bildirim yükümlülüğünün ihlalinden doğan sorumluluktur.

KK md. 8'e göre bir tüzel kişinin bir organı, temsilcisi veya temsilci olmamakla birlikte tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde görev üstlenen bir kişi, bu görevi kapsamında bir kabahat işlese bu fiilden ve kabahatten dolayı tüzel kişiye de idarî yaptırım uygulanabilir. Yani söz konusu durumda idari yaptırım uygulayıp uygulamamak, yaptırımı uygulayacak makamın takdirindedir. KK md. 8'de tüzel kişilere karşı hangi idari yaptırımların uygulanacağı belirtilmemiştir. Anılan maddede yalnızca, tüzel kişilere idari yaptırım uygulanacağı belirtilmiş ve yaptırımı uygulayacak merciye tüm idari yaptırımları uygulayabilme yetkisi verilmiştir.

Kuşkusuz anılan yetkinin verilmesi hukuk tekniği bakımından yerindedir. Ancak tüzel kişiye idari yaptırım uygulayıp uygulamama konusunda verilen takdir yetkisi isabetli değildir. Anılan takdir yetkisinin ortadan kaldırılması hukuk devletinin bir gereği olarak kabul edilmelidir.

Diğer taraftan idari para cezasına hükmedilmesi durumunda bu cezanın miktarı konusunda alt-üst sınırlar belirlenmeli ve tüzel kişilerin çok farklı ekonomik durumlara sahip olabilecekleri göz önünde bulundurularak alt-üst sınır mümkün oldukça geniş tutulmalıdır. İdari yaptırımı uygulayacak merciin fiilin haksızlık içeriği, failin kusuru ve tüzel kişinin ekonomik durumunu birlikte göz önünde bulundurarak takdir yetkisini kullanması sağlanmalıdır. Bu şekilde tüzel kişinin yöneticilerinin ve temsilcilerinin kabahatten daha fazla caydırılması mümkün olacaktır. Ayrıca böylece organların, temsilcilerin, görevlendirilen kişilerin daha dikkatli seçilmesi sağlanacaktır.

KK md. 43/A'ya göre, maddede sayılan ekonomik nitelikteki suçların tüzel kişi yararına işlenmesi durumunda, ayrıca bu tüzel kişiye 10.000 TL'den 2.000.000 TL'ye kadar idarî para cezası verilecektir. Bu konuda cezayı uygulayıp uygulamama konusunda takdir yetkisi yoktur. Ancak bu idari para cezasının uygulanabilmesi için, tüzel kişi yararına işlenen suç fiilinin aynı zamanda daha ağır idarî para cezası gerektiren bir kabahat

oluşturmaması gerekir. Aksi halde söz konusu kabahatin karşılığında verilecek, daha ağır idari para cezası uygulanır.

KK md. 43/B'ye göre, maddede sayılan tüzel kişilere sahte para ibraz edilmiş olması durumunda söz konusu tüzel kişiler bu durumu ilgili makamlara bildirmese Cumhuriyet savcısı tarafından bu tüzel kişilere 1.000 TL'den 5.000 TL'ye kadar idarî para cezası verilebilecektir. Söz konusu alt-üst sınırlar çok dar tutulmuştur. Alt ve üst sınırların dar tutulmuş olması, çok büyük miktarda mal varlığına sahip ya da büyük miktarlarda işlem yapan tüzel kişiler için caydırıcılığı ortadan kaldırmaktadır. Sorunun çözümü için iki çözüm önerisinde bulunulabilir. Birincisi, daha geniş alt-üst sınırlar öngörülerek idari para cezasının caydırıcılık niteliği kazanması sağlanabilir. İkincisi, bütün tüzel kişiye uygulanmak üzere bir yüzdeler oran belirlenerek anılan oran nispetinde idari para cezası uygulanması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akalan**, Abdullah Recai: Uygulamadan Örneklerle Kabahatler Hukuku, Ankara, Sage Yayıncılık, 2012.
- Akbulut**, Berrin: Türk Ceza Kanunu ile Kabahatler Kanunu Genel Hükümlerinin Yaptırım Hükümleri Dışında Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, Ankara, Adalet Yayınevi, 2014.
- Akipek**, Jale G./**Akıntürk**, Turgut Ateş/**Karaman**, Derya: Türk Medeni Hukuku- Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, İstanbul, Beta, 2012.
- Akünel**, Teoman: Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler, İstanbul, Beta, 1995.
- Artuk**, M. Emin/**Gökçen**, Ahmet/**Yenidünya**, A. Caner: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, Adalet Yayınevi, 2015.
- Aslan**, Yasin: “Türk Hukukunda Tüzel Kişilerin Sorumluluğu”, Ankara Barosu Dergisi, Sayı 2010/2, 2010.
- Çağlayan**, Ramazan: İdari Yaptırımlar Hukuku, Ankara, Asil Yayınevi, 2006.
- Doğan**, Koray: “Tüzel Kişilerin İdari Para Cezası Sorumluluğunda İsnadiyet Sorunu”, D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 1, 2015, (Basım Yılı: Şubat 2016).
- Dural**, Mustafa/**Öğüz**, Tufan: Türk Özel Hukuku Cilt 2- Kişiler Hukuku, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2014.
- Esener**, Turhan: Hukuka Giriş: Genel Hukuk Bilgisi, İstanbul, Alkım Yayınevi, 2010.
- Güçlü**, Yaşar: İdari Para Cezaları ve Diğer İdari Yaptırımlar, Ankara, Seçkin Yayınları, 2008.
- Hakeri**, Hakan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, Adalet Yayınevi, 2015.
- Hatemi**, Hüseyin: Medeni Hukuk Tüzel Kişileri I, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1979.
- İnan**, Atilla/**Demir**, İbrahim: Açıklamalı-Gerekçeli Kabahatler Kanunu, Ankara, Korza Yayıncılık, 2014.

- Kangal**, Zeynel T.: Kabahatler Hukuku, İstanbul, 12 Levha Yayınları, 2011.
- Karagülmez**, Ali: Suç Olmaktan Çıkarma-İdari Para Cezaları-Açıklamalı Kabahatler Kanunu, Ankara, Seçkin yayınları, 2005.
- Kluszczewski**, Diethelm/**Lieber**, Norman: Ordnungswidrigkeitenrecht, Münih, 2010.
- Mahmutoğlu**, Fatih Selami: *Suç-Kabahat Ayrımı* T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi tarafından düzenlenen İdari Ceza Hukuku Sempozyumu, Ankara, Seçkin Yayınları, 2009.
- Malbeleşti**, Nida: “Türk Ceza Hukuku ve Kabahatler Hukukunda Tüzel Kişilerin Sorumluluğu”, İstanbul, TC. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Meran**, Necati: Yargıtay İçtihatlarıyla Kabahatler Kanunu ve Özel Kanunlarda İdari Para Cezaları, Ankara, Adalet Yayınevi, 2010.
- Oğuzman**, Kemal/**Seliçi**, Özer/**Oktay Özdemir**, Saibe: Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), İstanbul, Filiz Kitabevi, 2016.
- Otacı**, Cengiz/**Keskin**, İbrahim: Türk Kabahatler Hukuku, Ankara, Adalet Yayınevi, 2010.
- Özay**, İl Han: İdari Yaptırımlar, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1985.
- Özbek**, Veli Özer/**Doğan**, Koray/**Bacaksız**, Pınar/**Tepe**, İlker: Ceza Hukuku Genel Hükümler, İzmir, Seçkin Yayınları, 2016.
- Özen**, Mustafa: İdari Ceza Hukuku, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013.
- Özgenç**, İzzet: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, Sekin Yayınevi, 2015.
- Özkan**, Faruk: “Kabahatler Hukukunun Rekabet Hukuku Açısından Uygulanması”, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Özsunay**, Ergun: Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler(Tüzel Kişilerin Genel Teorisi, Dernekler, Vakıflar), İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1982.

- Öztürk, Bahri/Erdem, Mustafa Ruhan:** Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınları, 2016.
- Öztürk, Bahri:** “*Kabahatler Kanununun Genel Esasları*” T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi tarafından düzenlenen İdari Ceza Hukuku Sempozyumu, Ankara, Seçkin Yayınları, 2009.
- Parlar, Ali:** Açıklamalı İctihatlı Kabahatler Kanunu, Ankara, Bilge Yayınevi, 2012.
- Tezcan, Durmuş:** “*İdari Muhakeme Hukuku ile Ceza Muhakemesi Hukukunun Arasındaki Farklılığın Anlamı ve Önemi*” T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi tarafından düzenlenen İdari Ceza Hukuku Sempozyumu, Ankara, Seçkin Yayınları, 2009.
- Ülgen, Celal:** Kabahatler Kanunu Gerekeç-Adalet Komisyonu Raporu-TBMM Tutanakları, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları.
- Ünlütepe, Mustafa:** Organizasyon Sorumluluğu, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2016.
- Yalçın, İsmail:** Tüm Yönleriyle Kabahatler Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınları, 2007.
- Yarsuvat, Duygun:** “Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu” Prof. Dr. Sahir Erman’a Armağan, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1999.
- Yılmaz, Zekeriya:** Türk Ceza Kanunu ve Kabahatler Kanunu, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2005.
- Yurtcan, Erdener:** Kabahatler Kanunu ve Yorumu, İstanbul, Beta Yayınları, 2005.
- Zafer, Hamide:** “*İdari Yaptırım Usulü*” Şükrü Alparslan Armağanı, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, 2007.

